

Een sobere, gelovige en katholieke visie voor een krimpende kerk

Recensie Woord en Dienst, Dr. T.T.J. Pleizier, Langerak

Op 28 april jl. werd in de oude kerk van Ermelo een nieuw boek gepresenteerd over missionair kerk-zijn, geschreven door Wim Dekker, werkzaam als hoofd vorming en educatie bij de IZB, vereniging voor zending in Nederland. Het is een sober, gelovig en katholiek boek over de kerk geworden. Sober, omdat de Dekker met de titel de realiteit van de marginale en krimpende kerk heel serieus neemt. Het is ook een gelovig boek, want ook in een seculiere tijd moet de kerk blijven spreken vanuit haar identiteit in Christus. Ondanks dat Marginaal en missionair een door en door protestants boek is, is het tevens zeer katholiek: liefde voor de wereldwijde kerk van Christus is een vereiste voor welk programma van vernieuwing dan ook.

Een peiling van de crisis van de kerk

Hoewel Dekker in het boek vaak over vernieuwing van de kerk spreekt, is het bepaald geen boek met programma's en voorstellen tot actie. Wie snelle oplossingen zoekt voor een kerk in de marge, zal teleurgesteld zijn. Net als degene die vernieuwing zoekt in creatieve projecten als alternatieven voor de gewone lokale gemeente. Wie de marginale positie van de kerk als gegeven wil accepteren, krijgt een eerlijk verhaal te horen. Ook schuwt Dekker de vraag niet of de crisis van de kerk soms te maken heeft handelen van God. Durven we aan om in de crisis van de kerk iets van oordeel te zien? Of gaat dat te ver? Hoe concreet kunnen we dat maken, zo vroeg ds. Christien Molenaar-Dekker (Harkema) zich af tijdens de presentatie van het boek.

In een persoonlijk getint relaas, gaat Dekker in de eerste hoofdstukken aan de gang met deze vraag. Met de theoloog Pannenberg ziet hij in de crisis iets van 'gericht van God' (p. 32), terwijl hij tegelijkertijd met Berkhof ruimte maakt om de afval van het geloof te zien als 'gestalte van het kruis van Christus' (p. 34). In dit veld van schuld aan en lijden onder de crisis die de kerk in West-Europa treft, zoekt Dekker een weg om missionair te zijn. Als je het al een programma kunt noemen, is het een sober programma, waarin we terug moeten naar de kern: ontvankelijk blijven voor het geheim van de presentie van God.

In die zoektocht naar de werkelijke kern van ons protestantse geloof, passeren oude en nieuwe thema's de revue: nieuwe religiositeit, prediking en liturgie, gemeentestichting, inclusief een suggestie voor een missionaire cursus die niet - zoals veel evangelische cursussen - start bij Jezus, maar bij de eerste hoofdstukken van Genesis.

Voor iedereen: wat verlangen wij als protestanten?

Dekker schrijft vanuit een sterke verworteling in de gereformeerde traditie. Dat brengt een eigen taalveld en denkwereld met zich mee, wat overigens allerminst een reden is om het boek om die reden links (of rechts) te laten liggen. De vragen die Dekker op een indringende manier aan de orde stelt, zijn de vragen waar we ons allemaal toe moeten verhouden.

Dat het 'tijd is voor heroriëntatie' (p. 133) heeft alles te maken met de identiteit van de Protestantse Kerk in Nederland als brede kerk. Moeten in zo'n brede kerk 'plaatselijke gemeenten dan maar zelf definiëren wat ze geloven en belijden', zo vraagt hij zich af. Kerkelijke publicaties zijn onvoldoende om ons van de vraag naar onze unieke identiteit als christen af te maken. Wat betekent het om 'in Christus' te zijn (p. 140) en wat zegt het dat je door de doop wordt 'gestempeld als christen, niet als cultuurchristen' (p. 151).

Een hartstochtelijk pleidooi voor vernieuwing van de kerk. Maar niet op een manier dat alles ineens anders moet. Ook geen nostalgische hang naar het verleden. Ook geen volkskerkromantiek. Maar wel een verlangen om vanuit een heldere identiteit missionair te willen zijn. Om een lage drempel te hebben naar buiten, maar tegelijkertijd de vreemdheid van het evangelie niet te verliezen. Juist omdat Dekker zelf voortdurend laat merken met deze vragen in de weer te zijn, terwijl hij ook een duidelijke visie op tafel legt, is het een boek geworden voor iedereen. Voor wie die de krimp van de kerk aan het hart gaat en tegelijkertijd het verlangen om missionair in de wereld te staan niet wil verliezen. Voor wie in de breedte van het protestantisme zoekt kerk te zijn en zoekt naar nieuwe woorden voor het katholieke geloof van de kerk. Voor wie een verdieping wil aanbrengen in de zoektocht naar missionair kerkzijn, en daarin niet te pessimistisch of te optimistisch wil zijn.

Waar het raakt: drie vragen om op door te denken

Mij stelt het boek van Dekker drie vragen waarvan ik hoop dat we daar breder in de kerk over zullen blijven spreken. Het boek stelt mij allereerst de vraag hoe we in ons missionair werk een goede verhouding aanbrengen tussen visie en het programmatische. Al te snel blijf je hangen in bezinning, maar ook al te snel stap je in een actie die 'goed werkt'. Zou het lukken om de stevige vragen die Dekker op tafel legt te verbinden met de nieuwe plannen en creatieve ideeën waar "Kerkgroei en Missionair werk" straks in een tweede missionaire ronde mee door het land reist? Een visie op de krimpende kerk moet naast een concrete uitwerking ook een theologische verankering hebben. Om dat scherp te krijgen kan dit boek een stevige gesprekspartner zijn.

Het boek stelt mij ook de vraag hoe we op onze eigen plek de geschiedenis van de plaatselijke gemeente verstaan. Leg het boek eens naast de eigen gemeenschap. Het onder ogen komen van het - soms pijnlijke - verleden, kan ook een ervaring worden van het onder ogen komen van God. Waarin we ons eigen kerkelijk handelen - ten goede, maar ook ten kwade - tegen het licht van het evangelie houden. Bezinning kan nooit blijven steken in theologie alleen, maar moet ook gaan over de realiteit van de gemeente van Christus op deze plaats. De persoonlijke en eerlijke toon van het boek kan daar bij helpen.

Voldoende stof biedt het boek om door te denken op de vraag naar wat we geloven over hoe het heil in onze tijd, in ons midden wordt bemiddeld. Vanuit het protestantse primaat van de prediking schrijft Dekker belangrijke dingen over het lezen van de Schrift, de viering van het sacrament en het eigene van de gemeente als deel van de katholieke kerk. Wat geloven we zelf over hoe het geschenk van Gods genade tot ons komt? Want als we dat herontdekken, dan weten we ook weer waarom we eigenlijk missionair zijn - en dan weten we ook wat we hebben te delen met anderen in een tijd waarin de kerk nog maar een marginale verschijning is.

Een boek dat solidair wil zijn met twijfelaars, met een gezonde argwaan tegen een rationalistische verdediging van het geloof, en geschreven om de verwondering van het geloof opnieuw te ontdekken en door te geven: 'Voor ieder, gelovig of niet-gelovig, is het belangrijk een nieuwe ontvankelijkheid voor het onverwachte, het niet berekenbare, het niet zomaar verklaarbare te oefenen. Geloof begint in de Bijbel heel vaak met verwondering.' (p. 196)